

КНИЖКА ПРО МУЗЕЙ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Герета І. П., Черемшинський О. С.

*Етнографічно-меморіальний музей
Володимира Гнатюка у Велесневі.
Нарис-путівник. Вид. друге, доповнене.*

Львів, 1982, 80 с.

Виповнюється півтора десятиліття відтоді, як у рідному селі визначного вченого-фольклориста й етнографа В. М. Гнатюка Велесневі Монастирського району Тернопільської області було відкрито етнографічно-меморіальний музей. Він одразу став помітним у культурному житті області і республіки, справжнім центром вивчення і популяризації життя, наукової та літературно-громадської діяльності славного сина українського народу. За це музею вже у перший рік існування було присвоєно звання народного, а невдовзі на Всесоюзному огляді-конкурсі музеїв, присвяченому 100-річчю з дня народження В. І. Леніна, він завоював почесне місце серед переможців. У 1971 р. музей був центром святкування 100-річчя з дня народження В. М. Гнатюка. Того ж року він перетворений у відділ Тернопільського краєзнавчого музею. За успішну роботу Велеснівський музей уже неодноразово відзначений почесними грамотами, пам'ятними медалями і дипломами Міністерства культури УРСР та Українського товариства охорони пам'яток історії і культури.

Успішну роботу музею В. Гнатюка забезпечують його фундатори, нині старші наукові працівники Тернопільського краєзнавчого музею І. П. Герета і О. С. Черемшинський. Вони автори першого видання нарис-путівника (1971) і нинішнього, другого. Власне з порівняння цих двох видань окреслюється своєрідний звіт про роботу музею за десятиліття. Значним поповненням експозиції особистими речами В. Гнатюка і членів його родини, прижиттєвими публікаціями і найновішими перевиданнями праць ученого, творами письменників і

митців, народних умільців, налагодженням зв'язків з ученими, діячами культури не тільки України, а й далеко поза її межами та великою культурно-освітньою роботою серед населення треба завдячувати насамперед ентузіазмові завідуючого музеєм уродженця Велеснева О. С. Черемшинському.

У пошуках експонатів для музею, нових матеріалів про життя і діяльність В. Гнатюка О. С. Черемшинський особисто відвідав багатьох учених, письменників, митців не тільки у нашій країні. Він використав усі можливості, щоб зустрівся у Парижі з дочкою В. Гнатюка Олександрєю і одержати від неї цінні для музею експонати, щоб побувати у Югославії по слідах здійсненої В. Гнатюком експедиції і пересвідчитися у незгасній любові і повазі тамтешньої української громади до великого ученого та привезти для музею численні перевидання праць і розвідок про нього. Не дивно, що меморіальна частина експозиції музею займає тепер не одну, як досі, а дві кімнати, що все популярнішим стає музей і справляє на відвідувачів незабутні враження. До всього ж важко собі уявити кращого екскурсовода, як О. С. Черемшинський.

Музей у Велесневі специфічний, особливий. В. Гнатюк не письменник, не художник чи композитор, з творами якого спілкується широкий загал людей, що в свою чергу сприяє популярності й самого автора. Як фольклорист та етнограф Гнатюк має світову славу. Як діяльний організатор українського літературно-громадського життя кінця XIX — початку XX ст. та видавничої справи він стоїть поруч з І. Франком. Однак про це відомо переважно тільки фахівцям. Отож для того, щоб діяльність музею у Велесневі здобула такий значний резонанс у широкій громадськості, потрібний був винятковий ентузіазм і самовіддана праця завідуючого.

Друге, доповнене видання нарис-путівника — це уже само по собі свідчення успішної роботи музею (перше видання мало тридцятитисячний тираж і швидко розійшлося). При порівнянні його з попереднім

насамперед впадає в око значне поповнення музею цінними виданнями і публікаціями. Ось неповний перелік їх: рідкісне тернопільське перевидання «Русалки Дністрової» до 100-річчя з дня народження М. Шашкевича, прижиттєві видання праць В. Гнатюка «Русини Пряшівської єпархії та їх говори» (1900 р.), «Словаки чи русини?» (1901 р.), «Чи бачванський говір словацький?» (1905), «Угро-руський співаник Івана Грядиловича» (1909 р.), «Старохристиянські легенди», «Лука Гарматій і його спомини про М. Коцюбинського», нарис про Наукове товариство ім. Шевченка (до його 50-річчя); фототипічне перевидання в Югославії збірки Г. Костельника «З мойого валада», цілий ряд видань творів І. Франка, Панаса Мирного, Лесі Українки, М. Коцюбинського, Л. Толстого, В. Короленка, Л. Мартовича, В. Шекспіра, Г. Гейне, Е. Золя та ін., здійснених під керівництвом Гнатюка на початку 900-х років у «Видавничій спілці» і нерідко з його передмовами, виданням власних перекладів Гнатюка з російської, польської, болгарської літератур (Л. Толстого, В. Оркана, Б. Пруса, П. Тодорова), переклад з польської праці В. Олександровича «Риси Європи і їх історичні взаємини». Багато з цих видань є раритетами навіть великих наукових бібліотек.

У новому виданні нарис-путівника доповнено інформацію про подальше вивчення наукової спадщини В. Гнатюка радянськими ученими та поповнення експозиції працями М. Яценка, О. Дея, М. Сиваченка, Р. Кирчіва, О. Мишанича, Й. Дзєндзелівського, Л. Гумецької та ін. У цьому розділі експозиції представлені і найновіші дослідження авторів з Югославії (Д. Латака), Чехословаччини (Й. Шелеця), що публікувалися у журналі югославських українців «Шветлосц», у «Науковому збірнику Музею української культури в Свиднику» та ін.

Експозиція музею поповнилася спогадами про В. Гнатюка, що їх написали Т. Франко, дочка Л. Гарматія Г. Цегельська, дочка М. Коцюбинського І. Коцюбинська, а також художніми творами письменників, в яких розповідається і про славного велеснівця — «Підземні громи» Д. Бєзика, «Михайло Коцюбинський» Л. Смілянського, «Перо Золотого Птаха» С. Пушика. У музеї формується окремий розділ мистецьких робіт, присвячених Гнатюкові, в якому привертають увагу відвідувачів скульптурний портрет ученого, виконаний Б. Романцем, малярський портрет, що його подарував музею заслужений діяч мистецтв УРСР С. Данилишин, графічні портрети роботи львівської художниці М. Старовойт, тернопільчанина Г. Миколишина.

Свідченням великої цінності наукової спадщини В. Гнатюка є передрук його записів фольклору у ряді томів фундаментального серійного видання «Українська народна творчість», яке виходить у видавництві «Наукова думка», та серійному виданні «Пісні в записях українських письменників і композиторів» видавництва «Музична Україна». Ці видання, як зазначають автори нарис-путівника, роблять спадщину вченого живою, доступною теперішньому поколінню, а в експозиції музею вони наочно переконують відвідувачів у тому, що сподвижницька праця В. Гнатюка органічно входить у фонд духовних скарбів наших сучасників. У цьому розділі експозиції особливо виділяється підготовлене М. Яценком ювілейне видання «Українські народні пісні в записях Володимира Гнатюка».

Взагалі нове видання нарис-путівника дещо менше обсягом від попереднього, але текстову інформацію про музей подає значно багатшу, бо в ньому раціональніше скомпоновано текстовий і фотоілюстративний матеріал і лаконічніший виклад. Усі фотоілюстрації супроводжують паралельно підписи українською і російською мовами, російською мовою подано резюме на 8 сторінках, чого не було у попередньому виданні. Це робить доступнішим нове видання ширшому колу читачів (серед відвідувачів музею бувають люди з різних республік Радянського Союзу і з далеких зарубіжних країн).

У виданні вміщені нові фотоілюстрації. На чотирьох вклейках подані кольорові панорами мальовничого Велеснева, музейної садиби, погруддя В. Гнатюка на подвір'ї музею (скульптор Л. Біганич, архітектор В. Блюсюк), яскравих експозицій у кімнатах музею, в яких милують око народного виробу барвисті хідники, килими, ліжники, скатерті, вишиті серветки, декорований народний одяг, меблі, різноманітний посуд та інші речі, значна частина яких була у домашньому вжитку родини ученого. Як і попереднє, нове видання путівника виконане на високому художньому і поліграфічному рівні (художнє оформлення і редагування І. П. Плесканка). Воно витримане більш в академічному стилі, тоді як попереднє, оздоблене графічними заставками художника І. Крислача, мало, так би мовити, святково-подарунковий вигляд.

Гадаємо, що чотиритисячного тиражу путівника вистачить дуже ненадовго, вивчення життя і наукової спадщини В. Гнатюка тим часом поповнить музей новими експонатами. Тому в наступному виданні нарис-путівника будемо сподіватися докладнішого висвітлення життя і діяльності вченого. Треба буде виправити і похибку у відмінюванні назви райцентру (написано «у Монастирських» замість у «Монастирських», с. 9) та перекручення назви роману Д. Бєзика (надруковано «Пісенні громи» замість «Підземні громи», с. 62).

Цінну справу зробили І. П. Герета і О. С. Черемшинський та львівське видавництво «Каменярь», випустивши змістовний і гарно оформлений нарис-путівник про унікальному музею.

М. Г. ЧОРНОПИСЬКИЙ

Тернопіль